

FERDINANDY GYÖRGY
Egy másik élet

Azoknak a napoknak minden percére emlékszik az ember. Még a színekre és az illatokra is. Az öblös csendre, amiben minden szónak visszhangja van.

Ez egy ilyen nap volt. Mikulás napja, 1956. december 6-a. Mentem a belváros felé, talán tíz óra lehetett. A tejfehér ködöt nemrég törte át a sárga téli nap.

A vasúti felüljáróra értem, amikor egy zsákot cipelő sísapkás férfi jött szemben velem:

– Te vagy az, Gyuszikám? – kérdezte, és letette válláról a csomagot.

Ő volt az, Csosza bácsi. Kétségtelenül. Akkor, ott mégis elbizonytalanodtam. Miért ilyen apró? Ilyen, hogy is mondjam, tőpörödött? Pedig nem történt más, csak elmúltak az évek. Én lettem fél fejjel magasabb.

Megöleltük egymást. Vajon hogyan ismert rám? Csak így, buszos egyenruhában! Budán és gyalog.

Árvagyerekek éltek abban a vidéki tanodában. Apánk helyett ő volt az apánk, a tornatanár, akiből nem lett világbajnok. Akit hazahozott Szibériából egy sebesülteket szállító tehervonat.

– Hány éve is? – kérdeztem. Kiszámoltuk.

Nagyon ragaszkodó egy ilyen apátlan gyerek. Ott, a felüljárón el kellett mesélnem az életemet. Hogy nem fejeztem be a középiskolát, és hogy csak az idén vettem fel az egyetemet. Azt, hogy buszos voltam, nem kellett külön a tudtára adnom. Láthatta a kék parolit a vállamon.

– Élünk! – mondtuk most mind a ketten. Túléltük a forradalmat is, és most várjuk, hogy kimenjenek az oroszok.

Hát erre akkor, '56 decemberében kevés hajlandóságot mutattak a megszálló csapatok. Inkább csak a forradalmárok indultak útnak, amikor megnyíltak a határok. Már-már úgy tűnt, hogy az én korosztályomból, a huszonévesekből mutatóba se marad.

– De te nem mégy! – kiáltotta most büszkén ez a vidéki tanár.

Azután felsoroltuk, ki az, aki lelépett, és aki csak azért is itthon maradt. Abban a vidéki tanodában sok olyan gyerek volt, akit '45-ben itt felejtettek a nyugatosok.

Hát csak így. A Déli pályaudvar eresztékeiből kigördült egy koszos személyvonat. Elbúcsúztunk.

Részlet a szerző Mélyebbre című, könyvheti kötetéből.

Csosza a vállára vette a csomagot. Álltunk a füstben és néztük egymást, ott fent a hídon.

Tőpörödött, sísapkás ember. Így látom őt ma is. Csoszát, a nevelőtanárt, akiből nem lett világbajnok. És aki egyszer régen engem is a fiává fogadott.

*

Nem mondtam meg neki, hogy én is útra készen állok. Hogy nekem is címlista lapul a zsebemben, anyám lajstroma, iskolatársak, rokonok. Meg egy igazolás, hogy buszokat keresek a határon. Hamis papírok.

Már csak a menyasszonyomért mentem. Volt egy sofőr a busznál, Csibi, a barátom. Megbeszéltük, hogy másnap hajnalban, igen, már másnap (!) találkozunk a Déli pályaudvaron.

A József körutat szétlőtték a tankok. Baba pedig pont a Bodográffal szemben, az emeleten lakott.

– Hahó! – kiáltott le vidáman, amikor megálltam alatta az utcán. Odafent leszakadtak a díszletek, a lány a romok között állt, lapáttal a kezében, diadalmasan.

– Gyere fel! – integetett. – Nézd – mondta, amikor felértem. – A zongora ép maradt!

Nem azért jöttem, hogy zongorázzunk. Azt hittem, útra készen áll. De erről, mint kiderült, szó sem lehetett. Éppen csak megnéztük egymást. Baba leült a zongorához, én pedig kerülgettem tovább a romokat.

A Valentin imáját játszotta. „Hosszú útnak hajnalán...” Ez volt a mi kettőnk imádsága is. Jön, jön a háborúból egy katona. Még nem tudja, hogy otthon az álmaiból semmi se maradt.

Gounod panaszát hallgattam, útban a buszgarázs felé, és ezt hallom néha még ma is, ha végigmegyek a József körúton.

A garázsba mindig hoztak valami új hírt a buszosok. Aznap, Mikulás napján is mind kint ácsorogtak a kapuban. Letartóztatták a munkástanácsokat! Bemenni nem lehetett. Nem tudtam kiírni magamnak, hogy másnap hol veszem fel a szolgálatot.

– Holnap reggel! – intett Csibi. – A Déli pályaudvaron!

Volt egy birtoka valahol a Balaton-felvidéken. Egy kastély, '45 után kisajátította a hatalom. Kolumbiában rokonai éltek, hozzájuk készült. A föld illatát nem tudják elfelejteni a földbirtokosok.

Hogy én hová készültem, azt magam se tudtam.

Jó lett volna persze látni, hogy mi van odaát. Hogy igaz-e mindaz, amit ez a mi ketrecbe zárt világunk

tagadott. Úgy tudtam, hogy túl a vasfüggönyön egy hozzám hasonló gyerekek szobakonyhás lakása van.

Volt egy fiatal nő a busznál, akivel megvártuk egymást. Kijártunk a Gellérthegy oldalába esti műszak után. Megszorongattam őt, többre nem futotta. Mindig leleselkedett valaki a Ménesi úton. Emlékszem, azokban az időkben szaguk volt az embereknek. A férfiak – de talán még a nők is! – megszokták, talán még szerették is a csípős izzadságszagot. Az egyenruháját nem mosta ki minden este az ember. Beleették magukat ezek a mindenféle-fajta avatag szagok. Ennek is: vajon sima volt-e a bőre? Illatos? Nem volt érkezésem kitapogatni az ilyen civilizált dolgokat.

– Te is elmész! – mondta most ez a kolléganő, akinek még a nevére sem emlékszem. A busznál a férje nevét kapta nyilván és egy sorszámot, ha többen is viselték ugyanazt a nevet.

Nem feleltem. Így ért véget a Gellérthegyén ez a nap. Mintha nem is másnap kezdődött volna az életem.

*

Hazamentem úgy, mint minden közönséges munkanapon. A garázsban, ahol éltünk, anyám már bevettette az ágyamat. Most a fejére borította a paplant, és külföldi rádióadásokat hallgatott.

– Felhúztad – kérdezte – a vekkert?

Nem feleltem. Meki, a kecske békésen kérődzött a sarokban, a jancsikályhában még parázlott egy fadarab.

Ruhástól dőltem végig az ágyon. Nem, nem történt semmi rendkívüli ezen a napon. Három találkozás, Csibi, Csoza bácsi, a menyasszonyom. A mozdony füstje egy felüljárón, Valentin imája a körúton.

Arra, hogy miért nem indultam útnak, nincsen más magyarázat. Amikor lementem a Délibe, már magasan járt az égen a nap. Csibi pedig valahol Szombathely felé szaladt. Nem lesz – gondoltam – Kolumbiában birtokom.

Hogy mi volt ebben a jó, ma sem tudom, de én aznap reggel üvöltve énekeltem, véges-végig a Villányi úton. Leesett rólam valami nagy teher. Befejeződött ez a várva várt külföldi utam.

Az egyetem kapuján felirat közölte, hogy újabb rendelkezésig szünetelnek a kurzusok.

– Maga még itt? – szólt rám egy hang a sötétben.

– Hol lennék?!

– Mit tudom én. A többiek már Kentökibe tartanak!

– Úgy kell nekik! – nevettem.

Hogy ki szólított le? A pedellus? Majd szétfeszítette a mellemet a büszkeség. A Duna partján fékevesztetten süttött a nap.

Aznap délben még valaki rám köszönt. A politikai tisztt, aki a honvédelmi oktatást vezette az évfolyamon.

– Kellett ez nekünk! – sóhajtott, és sután kezét adott.

– Én megmondtam nekik! – feleltem.

– Emlékszem! – bólintotta. – Szarik rátok a munkásosztály!, azt mondta nekik, Gyuszikám. Aranyszájú Szent Jánosnak csúfolták érte, amíg csak... Szóval, amíg csak vissza nem jöttek az oroszok.

Az egyenruhám volt az oka. A kék paroli. Bent az egyetemen, az új káderek csemetéi azt hitték, hogy a munkásosztály én vagyok.

– Januárban – mondta a tisztt – találkozunk!

Ha igaz. Mert itt még nem volt vége semminek. Csak tegnap tartóztatták le a munkástanácsokat.

– Te még itt vagy? – kérdezte meggyötörten anya.

– Holnap reggel – feleltem – újraindul a közlekedés.

– Te tudod! Segíthetnél – tette hozzá később.

Megástuk a fák körül a tányérokat.

– Csak aztán meg ne bánd! – morogta.

Kolumbia! Ilyenkor ősszel a földnek nyilván ott is ilyen bódító illata van.

Az országos sztrájkból, amit meghirdettek, semmi se lett. Mindenkinek hiányzott már egy igazi, beleváló munkanap.

Másnap kigördültek a közutakra a kék fővárosi buszok.

*

Másnap délelőttös voltam. Ez azt jelentette, hogy hajnali kettőre állítottam be a vekkert. Négy körül gördültünk ki a budai garászból, hogy valahol egy csepeli vagy soroksári végállomásra befurikázzuk az emberrakományt, ami reggel hatkor kezdte meg az első műszakot.

Hát ezen az első napon nem voltak valami sokan. Nyolc óra után az indítók átirányítottak a tizenötös vonalára, hátha odabent lelkesebbek lesznek a belvárosiak.

Üresen köröztünk az ötödik kerületben is. Dél felé a Vígyszínháznál felugrott a kocsimra Rodolfo, a bűvész. Kétförintossal fizetett, és ráharapott az alumínium forintra, amit visszaadtam neki. Kacsintott, nevtünk, de rajtunk kívül senki se nevetett a kocsiban.

Kettőkor végeztem, de váltótárs nem várt a Boráros téri végállomáson. Bárány Szendy Arisztid is

lelépett. Azóta nyilván már valahol Ausztriában csonkította a vonaljegyeket.

Leszámoltam a Hamzsabégi úton. A garázs bejáratánál szekerek sorakoztak. A falu zsákszámra küldte az éhező fővárosnak a krumplit, a hagymát, a napraforgóolajat.

*

– Hozhattál volna! – sóhajtotta anyánk.

– Holnap is van nap! – feleltem. – Leme gyünk Sanyival.

Öcsém a napokban érkezett. Keresztülgyalogolt az országon, valahol az ukrán határ közelében tanított.

– Nem lesz itt – mondta – egyhamar iskola.

Egy kicsit korábban kezdődött a karácsonyi szünet.

Másnap már csak Ella-krumplit mértek a Hamzsabégi úton. Hús kilót fejenként. Elég volt bőven, vállon kellett vinni hazáig: ilyenkor délelőtt nem indultak a Moszkva tér felé buszok.

Úgy terveztük, hogy útba ejtjük a Mozgásterápiát. Meglátogatjuk apánkat, akit már másfél éve itt kezeltek. De apa szobája, a folyosó végén, üresen ásított.

– Áthelyezték! – vonogatta a vállát egy péksapkás ápoló. Hogy hová, azt azonban ő sem tudta megmondani.

Apa állapota jótányit se javult másfél év alatt. Csak rontja a statisztikákat – mondta az igazgató. És szenved, teljesen fölöslegesen.

– Abban a két zsákban – kérdezte – mi van?

– Krumpli! – közölte öcsém.

Nem hagytuk ott nekik az egyiket. Még mit nem! Azt sem tudták megmondani, hogy hová suvasztották el szegény apánkat.

Mire hazaértünk, ránk esteledett.

*

Ezek ilyen napok voltak. Mindenki jött-ment, hozta-vitte a híreket. Soha ilyen lelkesen nem ápolták Budapesten a rokoni kapcsolatokat. Fel kellett térképezni ezt a megtépzott világot. Megállapítani, hogy ki a szerencsefia, aki már valahol messze jár, és ki az örült, aki itthon maradt.

Néha még akadt, aki tudott egy egérutat, de azok, akik itthon maradtak, inkább már csak a Pilisről és a budai hegyekről suttogták a rémhíreket. Ahová állítólag visszavonultak a harcolók, hogy majd tavasszal újra támadásba lendüljenek. Szájról szájra terjedt az ukáz: sürgősen szakállat kell növeszteni, hogy ne

lehesse leleplezni ezeket a hegyi embereket. A Pilisben ugyanis érthető okokból nem borotválkozott senki sem.

Ez a romantikus póz tetszett nekem is. Másnap útnak indultam a kishúgommal, hogy megkeressük apánkat, ha török, ha szakad. De a Petőfi Sándor utcában egy pillanatra megálltunk Angelo, a híres fényképész előtt. Benyitottam, életemben először, lefényképeztettem szépen növekvő kecskeszakállamat. A kis képet ma is őrzöm. Úgy gondoltam, hogy a hegyi harcosoknak ennyivel én is tartozom.

Apára Kőbányán találtunk, valahol a Szent László templom mögött, amit állítólag egyik felmenőnk épített. A Mozgásterápia se volt leányálom, de ez itt, ez a menhely felülmúlt minden képzeletet.

Négy aggastyánt zsúfoltak egy apró szobába, olyan szorosan, hogy az ágyak között még csak járni sem lehetett. Már elmúlt dél, de a nyomorultakat még senki sem látta el.

Apát Zsóka fedezte fel. Mint egy zsák, mozdulatlanul feküdt a lucskos lószőr matracon.

– Hová mész?

– Lepedőért! – felelte húgom. – Valahol csak dugdosnak egy tiszta huzatot!

– Hogy van, apukám? – kérdeztem esetenül, és apám keservesen elmosolyodott.

Nem először tapasztaltam, hogy ilyen helyzetekben milyen tehetetlenek a férfiak. Zsóka már munkához látott.

– Fordítsd balra! – rendelkezett. Azután jobbra, és már ki is húzta apa alól a lepedőt. A piszok a hátára száradt, úgy kellett levakarni róla, és a régi vulkánfiber kofferben egyetlen váltás fehérnemű se maradt.

Kishúgom úgy intézkedett, mintha egész életében ezt csinálta volna. Amikor úgy-ahogy tisztába tettük, szegény apánk sírva fakadt.

– Kimegyek – mondtam –, hozok valami harapni-valót. Miért sír, apukám?

– Nem sírok – felelte. – Csak a kislányom!

– Nem örül, hogy megtaláltuk?

– Dehogynem! Csak én, értitek? Olyan rettenetesen szégyellem magam! Hozz valamit a többieknek is – tette hozzá. – Vedd ki a pénztárcámat, fiam!

Mire visszaértem, megérkezett az esti turnus. A délelőtös ápoló – mint mondták – *kint* maradt.

Kiszellőztettük a tenyérnyi szobát, a négy elfekvő beszívta a friss zsemlyeillatot.

– Itt nem maradhat! – mondta lent az utcán – most már sírva ő is – szegény kishúgom.